

Inleiding op de paragraaf

Algemeen

De paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing geeft aan hoe solide de financiële huishouding van de gemeente is. Een financieel weerstandsvermogen is van belang wanneer er zich financiële tegenvallers voordoen. Als beleidsuitgangspunt is gekozen dat het beleid wordt vastgelegd in de nota weerstandsvermogen. In de paragraaf weerstandsvermogen van de begroting en rekening wordt vervolgens een actualisatie en verantwoording vermeld van het weerstandsvermogen en risicomanagement.

Nota weerstandsvermogen en risicomanagement opnieuw vastgesteld

In de vergadering van uw raad d.d. 26 september 2017 is de nota Weerstandsvermogen & Risicomanagement opnieuw vastgesteld. Hiermee is uitvoering gegeven aan de financiële verordening waarbij in art. 18 is bepaald dat het college in het 3e jaar van de raadsperiode een nota weerstandsvermogen ter vaststelling aan de Raad aanbiedt. Nieuw in de nota is het formuleren van een aantal beleidsuitgangspunten voor een 5 tal financiële kencijfers, waarover in deze paragraaf jaarlijks verantwoording overlegd dient te worden. De risico's genoemd in bovenstaande nota zijn dusdanig actueel dat we deze niet opnieuw hebben beoordeeld en dan ook als uitgangspunt nemen voor deze paragraaf.

Bepaling weerstandsvermogen

Het weerstandsvermogen van de gemeente betreffende de risicogevoeligheid is de mate waarin de gemeente in staat is om de gevolgen van een opgetreden risico op te vangen. Dit is weer te geven als de verhouding van de hierboven beschreven beschikbare weerstandscapaciteit en de noodzakelijke weerstandscapaciteit (om mogelijk risico's af te dekken). Hierbij is de impact van de risico's vastgesteld op een zekerheidspercentage van 90%. Uit deze verhouding komt een ratio, waar een kwalificatie aan kan worden gegeven. Deze is als volgt benoemd in de beleidsnota:

	Ratio weerstandsvermogen	Kwalificatie
A	$\geq 2,0$	Uitstekend
B	$\geq 1,4$ en $< 2,0$	Ruim voldoende
C	$\geq 1,0$ en $< 1,4$	Voldoende
D	$\geq 0,8$ en $< 1,0$	Matig
E	$\geq 0,6$ en $< 0,8$	Onvoldoende
F	$\leq 0,5$	Ruim onvoldoende

Als beleidsuitgangspunt is in de nota gesteld dat minimaal aan kwalificatie A moet worden voldaan. Voor het jaar 2018 komt het weerstandsvermogen uit op 3,6.

Conclusie: Als gevolg van de vermindering van de vrij beschikbare reserves daalt het weerstandsvermogen aanzienlijk, echter het weerstandsvermogen is nog voldoende 'robuust' om eventuele risico's op te vangen.

Opbouw paragraaf weerstandsvermogen en risicomanagement

Om de paragraaf leesbaar te houden, zal de problematiek slechts in grote lijnen worden behandeld. Een meer gedetailleerde analyse is terug te vinden in de nota Weerstandsvermogen en Risicomanagement. In deze paragraaf wordt een berekening gemaakt van het weerstandsvermogen (onderdeel A), waarbij de weerstandscapaciteit (onderdeel B) opnieuw is bepaald aan de actualiteit en de risico's (onderdeel C), zoals deze zijn benoemd in de nieuwe nota. Tenslotte de set met verplichte kencijfers (onderdeel D). Naast de kengetallen wordt een beoordeling van de onderlinge verhouding van de kengetallen in relatie tot de financiële positie opgenomen. De kengetallen en de beoordeling geven gezamenlijk op eenvoudige wijze inzicht aan raadsleden over de financiële positie van hun gemeente.

A | Ontwikkeling weerstandsvermogen 2018

Grafisch weergegeven leidt het weerstandsvermogen tot onderstaande opstelling voor het jaar 2018:

WEERSTANDSCAPACITEIT	RISICO'S
Algemene reserve	Programma 1
Reserve Grondexploitatie	Programma 2
Post onvoorzien	enz.
Onbenutte belastingcapaciteit	enz.
€ 10.091	€1.580

WEERSTANDSVERMOGEN =
BESCHIKBARE WEERSTANDSCAPACITEIT / IMPACT RISICO'S BIJ 90% ZEKERHEID

Weerstandsvermogen 6.4
Passen we deze ratio toe op de tabel, zoals benoemd in de beleidsnota, dan komen we uit op de kwalificatie:
A - (meer dan) uitstekend

Ontwikkeling

Kijken we naar de ontwikkeling van het weerstandsvermogen, zien we het volgende:

Bedragen x € 1.000	Rekening 2014	Rekening 2015	Rekening 2016	Begroting 2017	Nota 2017	Begroting 2018
Weerstandscapaciteit	12.528	12.015	11.945	5.675	21.623	10.091
Risico's	1.651	1.676	1.646	1.583	1.506	1.580
Weerstandsvermogen	7,6	7,2	7,3	3,6	14,3	6.4

De stijging van het weerstandsvermogen vanaf 2017 vloeit voort door de opname van de reserve grondexploitatie als onderdeel van de weerstandscapaciteit (ruim 9 milj). Ook de risico's die met grondexploitatie gepaard gaan zijn hier opgenomen: zie ook als nieuw onderdeel van de nota Weerstandvermogen en Risicobeheersing. De verwachting is dat uit deze reserve in 2017-2018 diverse bedragen worden onttrokken: fietsroute ZSM, fietspadenplan Kanlaan/Evenboersweg en het fietspad Heerenweg. Het weerstandsvermogen zal hierdoor weer gaan dalen en op het niveau komen van van 2015-2016.

B | Beschikbare weerstandscapaciteit

De beschikbare weerstandscapaciteit is als volgt bepaald:

Incidentele weerstandscapaciteit	Begroting (x €1.000)
1 Algemene reserve	3.300
2 Reserve zonder bestemming	1.893
3 Reserve Grondexploitatie	4.042
4 Post onvoorziene uitgaven	35
Totaal incidentele weerstandscapaciteit	9.270
Structurele weerstandscapaciteit	Begroting (x €1.000)
5 Post onvoorziene uitgaven	p.m.
6 Onbenutte belastingcapaciteit	783
7 Begrotingsruimte	38
8 Bezuinigingen	0
Totaal structurele weerstandscapaciteit	821
Totaal bedrag weerstandscapaciteit	10.091

Toelichting

AD 1 | Algemene reserve

De stand van de algemene reserve is aan het eind van het jaar € 3,3 milj.

Dit is conform het vastgestelde beleid zoals vastgesteld in de nota reserves en voorzieningen: per inwoner € 200.

AD 2 | Reserve zonder bestemming

De reserve zonder bestemming zal aan het einde van 2018 een verwacht saldo geven van € 1.893.000 (zie tabel 1). De daling wordt mede veroorzaakt door het instellen van gebonden reserve afschrijving investeringen openbare ruimte met maatschappelijk nut (als gevolg van wijziging BBV voorschrift).

AD 3 | Reserve Grondexploitatie

De reserve grondexploitatie zal aan het einde van 2018 een saldo geven van € 4.042.000 (zie tabel 2)

AD 4 | Post onvoorziene uitgaven

Bij het begin van het begrotingsjaar wordt deze gesteld op € 2,- per inwoner (totaal € 35.000).

AD 5 | Post onvoorziene uitgaven

Is al verwerkt bij 4, leidt anders tot dubbeltellingen

AD 6 | Onbenutte belastingcapaciteit

Gemeente Staphorst kan haar belastingen verhogen en heffingen kostendekkend maken om financiële tegenvallers op te vangen. Het verschil tussen de fictieve opbrengsten bij maximale heffings- en belastingstarieven en de begrote opbrengsten is de onbenutte belastingcapaciteit. Gemeente Staphorst kan haar inkomsten structureel met € 783.000 verhogen. De berekening van de onbenutte belastingcapaciteit staat in tabel 3.

AD 7 | Begrotingsruimte

De begroting 2018 sluit met een positief saldo van € 38.000

AD 8 | Bezuinigingen

Door het positieve saldo van de begroting 2018 behoeven er geen bezuinigingsmaatregelen genomen te worden.

Tabel 1:	Berekening saldo reserve zonder bestemming (x €1.000)	
	Saldo 01-01-2017	8.023
	Eenmalige dekking investeringen 2017	-5.997
	Toevoegingen jaar 2017	+289
	Saldo 31-12-2017	2.315
	Eenmalige dekking investeringen 2018	-422
	Toevoegingen 2018	0
	Saldo 31-12-2018	1.893

Tabel 2:	Berekening saldo reserve grondexploitatie (x €1.000)	
	Saldo 01-01-2017	9.678
	Onttrekkingen 2017	-6.231
	Toevoegingen jaar 2017	+1.785
	Saldo 31-12-2017	5.232
	Onttrekkingen 2018	-2.364
	Toevoegingen 2018	1.174
	Saldo 31-12-2018	4.042

Tabel 3:	Soort belasting (bedragen x €1.000)				Norm opbrengst	Opbrengst Staphorst	Onbenutte belastingc.
		Waarde (€1.000)	Tarief landelijk	Tarief Staphorst			
	Woonruimte (eigenaar)	1.422.121	0,1054	0,1023	1.499	1.455	
	Niet woonruimte (eigenaar)	456.831	0,1562	0,1745	714	797	
	Niet woonruimte (gebruiker)	356.008	0,1259	0,1402	448	499	
	Totaal OZB				2.661	2.751	-90
	Leges Burgerzaken / overig belastingen				504	345	159
	Begrafenisrechten				309	275	34
	Volkshuisv / RO procedures				1.445	765	680
	Totaal bedrag				4.919	4.136	783

C | Risicobeheersing

Om de risico's van Gemeente Staphorst in kaart te brengen is een nieuw risicoprofiel opgesteld. Dit profiel maakt onderdeel uit van de eind 2017 opnieuw vastgestelde nota Weerstandsvermogen en Risicobeheersing. Aan de hand van een risicosimulatie volgde dat bij een zekerheid van 90% alle risico's kunnen worden afgedekt met een bedrag van € 1.508.810 (benodigde weerstandscapaciteit). Dit is een van de uitgangspunten in de nota Weerstandsvermogen en Risicomanagement. Voor een uitgebreide uitleg van bovenstaande systematiek en de berekening hiervan inclusief het complete overzicht van alle risico's, verwijzen wij dan ook graag naar de nota Weerstandsvermogen en Risicobeheersing van eind 2017.

Voor deze begroting dient dan ook bovenstaande nota als "input". Vervolgens zullen we hieronder de belangrijkste ontwikkelingen benoemen die zijn ontstaan na het vaststellen van de nota. Voor het jaar 2018 zal dit heel beperkt zijn, aangezien de nota eind september 2017 is vastgesteld. Dit leidt tot onderstaande indeling:

- 1 | Mutaties geïdentificeerde risico's in de nota;
- 2 | Periodiek overleg MT / Risicomanager / benoemen nieuwe risico's;
- 3 | Opgenomen risico's met meeste impact na aanpassing.

Samenvatting:

Risicobedrag/ weerstandscapaciteit begin 2017 na vaststellen rekening 2015:		€1.505.810
Mutaties geïdentificeerde risico's nota	€ 0	
Nieuwe risico's	€ 75.000	
Toename risicobedrag		€ 75.000
Totaal nieuw risicobedrag/ weerstandscapaciteit begroting 2017		€1.580.810

Dit bedrag wordt opgenomen bij het bepalen van weerstandsvermogen.

1 | Mutaties geïdentificeerde risico's in de nota

De huidige nota weerstandsvermogen en Risicobeheersing dateert van september 2017. De risico's zijn op dat moment opnieuw bepaald. Er hebben zich geen mutaties meer voorgedaan sinds die periode.

2 | Periodiek overleg tussen MT en risicomanager

Conform de nota Weerstandsvermogen heeft er tussen het MT en de risicomanager een overleg plaatsgevonden over mogelijke risico's. Nieuwe risico's zijn benoemd en opgenomen in de nota weerstandsvermogen en risicobeheersing per september 2017. Gedurende de periode september 2017 tot vaststelling begroting is er 1 nieuw risico geïdentificeerd:

Programma	Risico	Toelichting	Nieuw risico?	Mogelijke beheersmaatregelen
5 Sport, Recreatie en Toerisme	De beperking/afschaffing van teruggave btw op sportaccommodaties leidt tot extra kosten.	De verwachting is dat er een besluit zal worden genomen over inperking/afschaffing van teruggave btw op sportaccommodaties. Hierdoor bestaat de mogelijkheid dat er een correctie ontstaat over de teruggevraagde btw van de afgelopen 10 jaar over de nieuwe sportaccommodaties (denk aan Rouveen), waarbij rekening gehouden zal worden gehouden met bestaande afschrijvingsduur.	Ja, €50.000 met kans van 90% = €45.000	Zolang er geen definitief besluit is, blijft dit risico bestaan. Bij def. besluit zal dit eenmalig ten laste van het resultaat van een boekjaar gaan. Voor toekomstige accommodaties is dit een kostprijsverhogend aspect.
6 Sociaal Domein	Middelen voor de regionale uitvoering van beschermd wonen zijn ontoereikend wat leidt tot tekorten bij individuele gemeenten.	Middelen voor beschermd wonen zijn vanuit het Rijk overgeheveld naar de centrumgemeente (Zwolle) die zorg draagt voor de uitvoering. Een tekort aan middelen zal middels een vereveningsbijdrage worden doorbelast aan de individuele gemeenten.	Ja, € 100.000 met kans van 30% = €30.000	Een overschot wordt in 1e instantie bij de centrumgemeente als reserve aangehouden, mocht dit onvoldoende zijn, dan kan mogelijk de ingestelde reserve sociaal domein hiervoor aangesproken worden. Deze is voorlopig voldoende, daarom slechts kleine kans dit ten laste gaat van het resultaat enig jaar.
Totaal aan nieuw geïdentificeerde risico's begroting 2018			€75.000	

3 | Opgenomen risico's met meeste impact na aanpassing risicoprofiel

Na verwerking van voorgaande mutaties in nieuwe en bestaande risico's, ontstaat onderstaand overzicht, waarin we u de 10 risico's presenteren met de meeste impact, mochten die zich voordoen. Voor het jaar 2018 komt dit overeen met de grootste risico's zoals opgenomen in de nota Weerstandsvermogen en Risicobeheersing.

Nr:	Programma	Risico	Kans	Max. financieel gevolg
1	1: Algemeen bestuur en Organisatie	Het verliezen van de grip op of tegenvallende exploitatieresultaten van de verschillende samenwerkingsvormen of gesubsidieerde instellingen (dienstverlening moet wel op peil blijven) kan leiden tot extra kosten of minder dividend.	70%	€ 300.000
2	9 Overhead	Het niet voldoende functioneren van personeel kan leiden tot extra kosten	70%	€ 250.000
3	0 Algemeen bestuur en Organisatie	Het ontbreken van een stabiel perspectief van de algemene uitkering uit het gemeentefonds kan leiden tot een vermindering van inkomsten	70%	€ 250.000
4	Overig	Grote projecten kunnen leiden tot risico's die niet afgedekt zijn.	50%	€ 300.000
5	6 Sociaal Domein	Invoering decentralisaties leidt tot hogere kosten dan begroot. Door het Rijk zijn deze decentralisatie gepaard gegaan met een bezuiniging van 25%	90%	€ 150.000

6	6 Sociaal Domein	Het ontbreken van een plafond of maximum voor een aantal uitgaven wat leidt tot sterk stijgende uitgaven (open end regelingen)	70%	€ 150.000
7	9 Overhead	De complexiteit van informatievoorziening/beveiling kan leiden tot hogere kosten dan voorzien	50%	€ 200.000
8	0 Algemeen bestuur en Organisatie	Politieke beslissingen van het Rijk, die leiden tot lagere inkomsten of hogere afdrachten	50%	€ 200.000
	8 Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening	Onterecht verleende of ten onrechte geweigerde vergunningen en van rechtswege verleende vergunningen wat leidt tot schadeclaims van derden	50%	€ 150.000
10	8 Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening	Afboekingen grondexploitaties kan leiden tot een (politiek) risico	30%	€ 250.000
Totaal aan grote risico's				€ 2.200.000

D | Kengetallen financiële positie

Interpretatie van de financiële positie is voor gemeenteraden lastig. Veel gemeenten willen zich daarom onderling vergelijken, maar dat was tot op heden niet mogelijk door het ontbreken van een standaard-definitie of een set van financiële kengetallen. Gezien het stijgende belang van toekomstbestendigheid van gemeenten, een grotere druk op doelmatigheid en een steeds diverser wordende context (ontwikkeling van financiële producten, meer verbonden partijen, meer taken zoals bijvoorbeeld in het sociaal domein, is het belang van inzicht in de financiële positie toegenomen.

Het BBV heeft voorgeschreven dat in de paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing een verplichte basisset van vijf financiële kengetallen moet worden opgenomen.

Naast het opnemen van de tabel met de basisset dient een beoordeling gegeven te worden van de onderlinge verhoudingen van de kengetallen, in relatie tot de financiële positie van onze gemeente.

De wijze waarop de kengetallen meewegen in de uiteindelijke beoordeling van de financiële positie van de medeoverheid is voorbehouden aan het horizontale controle- en verantwoordingsproces. Zonder normering zijn de kengetallen moeilijk te duiden. In de nota Weerstandsvermogen en Risicobeheersing is de volgende normering opgenomen. Bij de normering is aansluiting gezocht bij de normering zoals voortgevloeid is uit onder meer de stresstest van 100.00+ gemeenten.

Hierdoor ontstaat onderstaande tabel, waarbij categorie A het minst risicovol is en categorie C het meest.

Kengetallen (in procenten)	Categorie		
	A	B	C
Netto schuldquote	<90%	90-130%	>130%
Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	<90%	90-130%	>130%
Solvabiliteitsrisico	>50%	20-50%	<20%
Grondexploitatie	<20%	20-35%	>35%
Structurele exploitatieruimte	Begr + meerj >0%	Begr of mjr >0%	Begr en mjr <0%
Belastingcapaciteit	<95%	95-105%	>105%

Als beleidsuitgangspunt wordt genomen dat getracht wordt alle kencijfers te laten voldoen aan het minst risicovolle profiel is A.

Signaleringsoverzicht

Kijken we naar bovenstaande kencijfers en de ontwikkeling ervan in de gemeente Staphorst leidt dit tot onderstaand signaleringsoverzicht:

	Werkelijk		Begroting				
	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Netto schuldquote	-59	-60	-26	-30	-32	-31	-33
Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	-52	-57	-23	-27	-30	-29	-28
Solvabiliteitsrisico	87	88	90	89	90	90	89
Grondexploitatie	16	21	7	12	12	12	12
Structurele exploitatieruimte	2	8	0	0	0	0	1
Belastingcapaciteit	92	91	97	94	95	96	96

Op deze wijze is de ontwikkeling van de kencijfers goed te monitoren en zie je ontwikkeling ook in samenhang met elkaar.

Aan het beleidsuitgangspunt dat alle kencijfers moeten voldoen aan het minst risicovolle profiel wordt voldaan.

Toelichting:

De netto schuldquote en netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen geeft inzicht in het niveau van de schuldenlast van de medeoverheid ten opzichte van de eigen middelen (negatief teken is geen schuld) Het geeft een indicatie in welke mate de rentelasten en aflossingen op de exploitatie drukken. Staphorst is één van de weinige gemeenten in Nederland die per saldo geen schuld heeft. Dit zijn er per eind 2016 van de 388 gemeenten 53 (bron Waar staat je gemeente). De afname in 2017 t.o.v. de voorgaande jaren komt door geplande grote investeringen, waar geen rekening is gehouden met mogelijke te ontvangen subsidies.

De solvabiliteitsratio geeft een inzicht in de mate waarin de mede overheid in staat is aan zijn financiële verplichtingen te voldoen. Hoe hoger de solvabiliteit, hoe beter in staat om aan de financiële verplichtingen te voldoen. Het percentage voor de gemeenten per 31 december 2016 loopt van -37% tot 87% (bron Waar staat je gemeente). Vijf gemeenten hadden een negatief solvabiliteitsratio. Van alle gemeenten heeft de gemeente Staphorst de beste solvabiliteitsratio. Vier gemeenten hebben een solvabiliteitsratio van boven de 80% (bron Waar staat je gemeente). De solvabiliteitsratio is voor onze gemeente dan ook bijzonder goed.

Het kengetal **grondexploitatie** geeft weer hoe de waarde van de grond zich verhoudt tot de totale (geraamde) baten. Deze waarde moet in de komende jaren worden terugverdiend bij de verkoop van de gronden. De stijging in 2015 en 2016 wordt veroorzaakt doordat er in die jaren geïnvesteerd is in met name het industrieterrein Bullingerslag (aankoop gronden en bouwrijp maken) . Ook werd er in 2015 rente bijgeschreven op de boekwaarde, vanaf 2016 niet meer. De daling vanaf 2017 komt door de verwachte grondverkoppen en lage kosten bouwrijp maken.

Het kengetal **structurele exploitatieruimte** is van belang om te kunnen beoordelen welke structurele ruimte een gemeente of provincie heeft om de eigen lasten te dragen, of welke structurele stijging van de baten of structurele daling van de lasten daarvoor nodig is. Een begroting waarvan de structurele baten hoger zijn dan de structurele lasten is meer flexibel dan een begroting waarbij structurele baten en lasten in evenwicht zijn (een sluitende begroting met geen of een klein saldo op onvoorzien).

De **belastingcapaciteit** geeft een inzicht hoe de belastingdruk in de gemeente of provincie zich verhoudt ten opzichte van het landelijk gemiddelde. De gemiddelde lastendruk per woning in onze gemeente iets dan lager het landelijk gemiddelde. We staan op de 108^e positie van de 388 gemeenten (bron Waar staat je gemeente).

Overige kengetallen

In de nieuw vastgestelde financiële verordening 2017 is in artikel 18 opgenomen dat in de paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing bij de begroting en de jaarstukken het college, naast de verplichte onderdelen op grond van artikel 11 van het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (zijn de kencijfers van bovenstaande tabel) in ieder geval opneemt:

- de ontwikkeling van de netto schuld per inwoner;
- het saldo van de baten en lasten voor toevoegingen en onttrekkingen van reserves als percentage van de inkomsten;
- de onbenutte belastingcapaciteit onroerende zaakbelasting als percentage van de inkomsten;

Dit leidt tot onderstaande tabel:

Indicator	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
Netto schuld per inwoner	-1.003	-453	-501	-489
Saldo baten lasten voor toevoegingen en onttrekkingen van de reserves als percentage van de inkomsten	-6,26%	-6.98%	-6,72%	-5,90%
Onbenutte belastingcapaciteit ozb als percentage van de inkomsten	-0.27%			